

En boplats från romersk järnålder

Undersökning inför ombyggnation och nyanläggning av vägar i Västerås

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning Västerås 1444
Vedbo 59 och 98
Västerås socken och kommun
Västmanlands län
Västmanland

Jan Ählström

En boplats från romersk järnålder

Undersökning inför ombyggnation och nyanläggning av vägar i Västerås

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning Västerås 1444
Vedbo 59 och 98
Västerås socken och kommun
Västmanlands län
Västmanland

Jan Äblström

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2018

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-732-1

Tryck: JustNu, Västerås 2018

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Målsättning och metod	7
Topografi och fornlämningsmiljö	8
Undersökningsresultat	10
Analyser	11
Tolkning och utvärdering	12
Referenser	14
Tekniska och administrativa uppgifter	14
Bilagor	15
Bilaga 1. Schakttabell	15
Bilaga 2. Anläggningstabell	16

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en blå ring. Utsnitt ur digitala Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Inför ombyggnation av en busshållplats och nyanläggning av en gång- och cykelväg i västra Västerås har Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) utfört en förundersökning av en boplatz. Boplatzen påträffades 2009 varvid den delundersöktes och daterades till romersk järnålder. Den nu berörda ytan anslöt direkt öster om 2009 års undersökningsyta. År 2009 framkom delar av ett treskeppigt stolphus. Vid den nu genomförda undersökningen framkom stolphål, några härdar och rännor. Stolphålen bildar inte lämningar efter någon konstruktion som kan definieras inom undersökningsytan (inklusive 2009 års yta). Kol från anläggningar daterar lämningen till romersk järnålder.

Boplatzen tolkas, utifrån de båda undersökningarna, som en romartida gård vilken utifrån dateringarna varit i bruk under en kort period. Överlagringar tyder på att verksamheten har blivit omstrukturerad under brukningstiden.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljö (KM) tilldelades av länsstyrelsen uppdraget att utföra en arkeologisk förundersökning av tre ytor (delområde 1–3) i anslutning till fornlämningarna Västerås 1444 (boplatz) och Västerås 132:1 (hägnadssystem) i Eriksborg i västra Västerås. Förundersökningen föranleddes av en planerad ombyggnation av en busshållplats vid Hörntorpsvägen och en flytt av en infart till sjukhusområdet Eriksborg samt en ny gång- och cykelbana utmed södra delen av Hörntorpsvägen. I praktiken kom förundersökningen endast att beröra delområde 1 då markingreppen inom de övriga två delområdena inte bedömdes beröra orörd mark.

KM tilldelades uppdraget efter direktval av Länsstyrelsen och fältarbetet utfördes i december 2018 under vinterförhållanden. Fältarbetet utfördes vid två tillfällen med en veckas mellanrum till följd av snöfall. Jan Ählström ansvarade för fältarbetet och har sammanställt rapporten. Resultatet är inrapporterat till Fornminnesregistret (FMIS).

Figur 2. Maud Emanuelsson undersöker anläggningar i snön. Foto Jan Ählström.

Figur 3. Förundersökningsområdena markerade som blå ytor och samtliga lämningar registrerade i Fornminnesregistret markerade med röda ytor, punkter och linjer. Utsnitt ur digitala Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Målsättning och metod

Förundersökningens syfte var att ge Länsstyrelsen beslutsunderlag inför prövning om tillstånd till ingrepp i fornlämning samt att kunna användas i företagarens planering. Förundersökningens syftade vidare till att fastställa och dokumentera fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt ta tillvara fornfynd.

I samband med en besiktning inför skogsavverkning gjordes bedömningen att delområde 2 och 3 inte omfattar någon orörd mark. Inte heller den del av delområde 1 som låg söder om Hörntorpsvägen omfattade orörd mark. Dessa delar kom inte att omfattas av förundersökningen.

Figur 4. Delområde 2 från väster. Foto Jan Äblström.

Förundersökningen omfattade sökschaktning i de delar av delområde 1 där marken var orörd (norr om Hörntorpsvägen). Ett schakt där anläggningar påträffades utvidgades till en större yta. Relativt stora delar föll bort på grund av vägslänter, diken och en starkströmsledning. Därtill var områdets centrala, låglänta del vattensjuk och hade blivit sönderkörd i samband med skogsavverkningen inför förundersökningen. Schakten i den delen av ytan kom att vattenfyllas snabbt.

Figur 5. Vy över norra delen av delområde 1 där schakten grävdes. Foto Maud Emanuelsson.

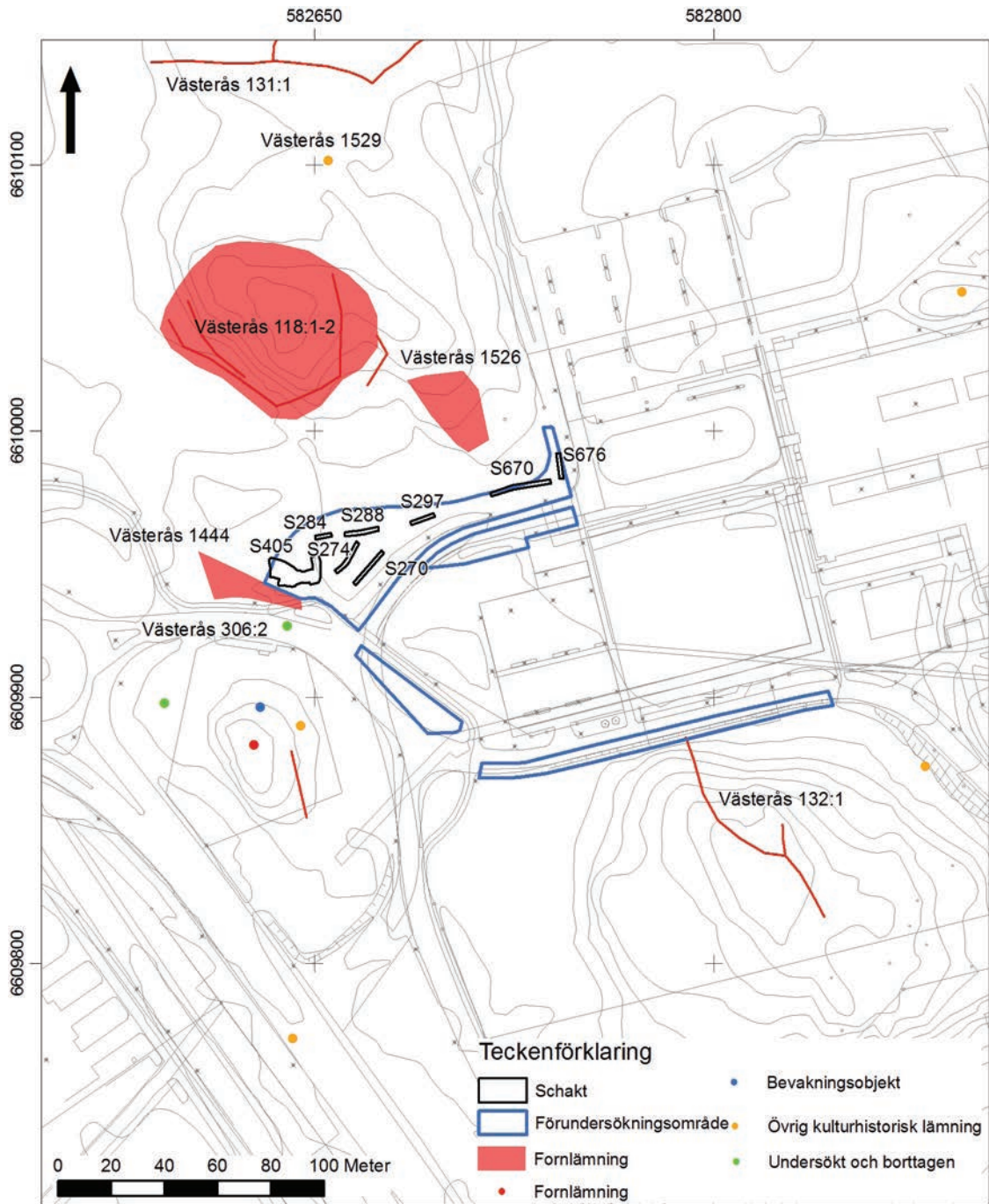
Samtliga anläggningar undersöktes. Det insamlades träkol för datering genom ^{14}C -analys. Ur vissa anläggningar insamlades jordprover för makrofossilanalys för att inhämta kunskap om närmiljön och ekonomi/förekomst av specialisering. Ur en av rännorna insamlades ett mindre jordprov för diatoméanalys med syfte att klargöra om rännan varit vattenförande. ^{14}C -analysen utfördes vid Ångströmlaboratoriet, Tandemlaboratoriet, Uppsala universitet. Inför dateringen bestämdes det daterade kolets träslag, för att klargöra egenåldern, genom en vedartsanalys som utfördes av Vedlab, Glava. Makrofossilanalysen genomfördes av Jenny Andersson, KM. Jan Risberg, Naturgeografiska institutionen, Stockholms universitet, utförde den översiktliga diatoméanalysen.

Plandokumentationen utfördes med RTK-GPS och anläggningarna undersöktes genom profilsnitt. Anläggningarna beskrevs och sektionerna ritades i skala 1:20.

Topografi och fornlämningsmiljö

De tre undersökningsytorna låg i västra Västerås vid sjukhusområdet Eriksborg. Ytorna låg antingen på gränsen mellan planerad mark och skogsmark eller omfattade enbart planerad mark i form av gräsytor, vägslänter, diken och vägbankar. Området ligger mellan 30 och 35 meter över havet.

Det 2 700 m² stora delområde 1 låg i södra kanten av ett skogsområde, direkt norr om befintlig infart till sjukhusområdet. I väster gränsade området till boplatsen Västerås 1444 som påträffades och delundersöktes 2009. Vid undersökningen påträffades delar av ett hus och det gjordes fynd av keramik samt en malstensliggare. Boplatsen är daterad till yngre romersk järnålder (Ählström 2009). Delområde 2 (800 m² stort) omfattade planerad mark söder om Hörntorpsvägen. Söder om delområdet ligger norra änden av stensträngen Västerås 132:1. Delområde 3 (300 m² stort) omfattade planerad mark med uppstickande berg mellan Hörntorpsvägen och en cykelväg. Delområde 2 och 3 undersöktes inte.

Figur 6. Delytorna och de schakt som öppnades samt de närbelägna lämningarna enligt Fornminnesregistret. Skala 1:2 500.

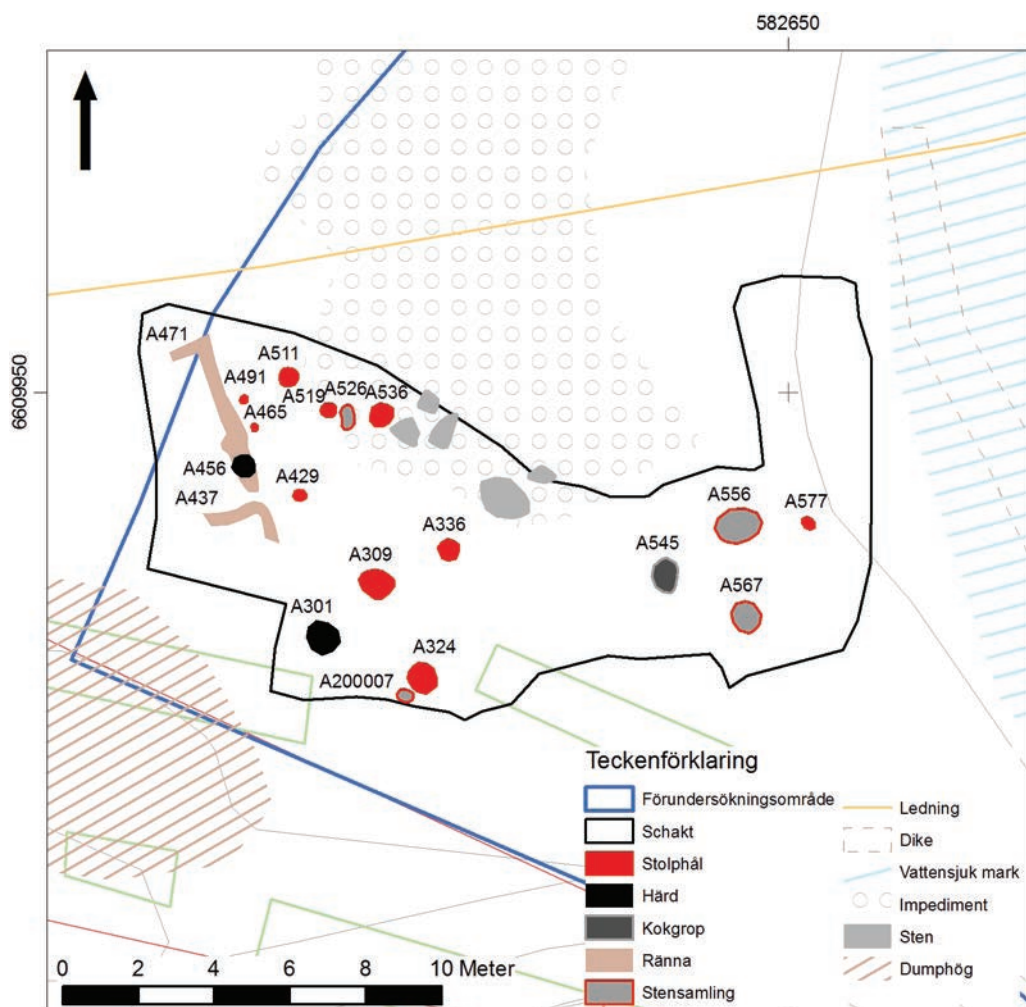
Undersökningsresultat

Inom delområde 1 öppnades sju skopbreda schakt och ett schakt som utvidgades till en större sammanhängande yta. Sammanlagt öppnades 270 m² (tabell 1, figur 6 och bilaga 1).

Det dokumenterades 19 anläggningar varav stolphålen utgjorde hälften (tabell 1, figur 7 och bilaga 2). Anläggningarna låg på en naturligt högre liggande och platålik markyta. Den platålika marken fortsätter mot väster och 2009 års undersökningsyta och boplatsen Västerås 1444. Det framkom anläggningar inom hela den yta som öppnades med en tydlig tyngdpunkt i den västra halvan, närmast boplatsen Västerås 1444, där de låg relativt tätt och det förekom överlagringar mellan olika anläggningar. Anläggningarna utgör, mot bakgrund av den geografiska närheten, en fortsättning av boplatsen Västerås 1444.

Antal	Typ
10	Stolphål
4	Stensamling
3	Hård/Kokgrop
2	Ränna

Tabell 1. De undersökta anläggningarna fördelade efter typ.

Figur 7. Schakt 405 och de undersökta anläggningarna. Skala 1:200.

Analyser

¹⁴C- och vedartsanalys

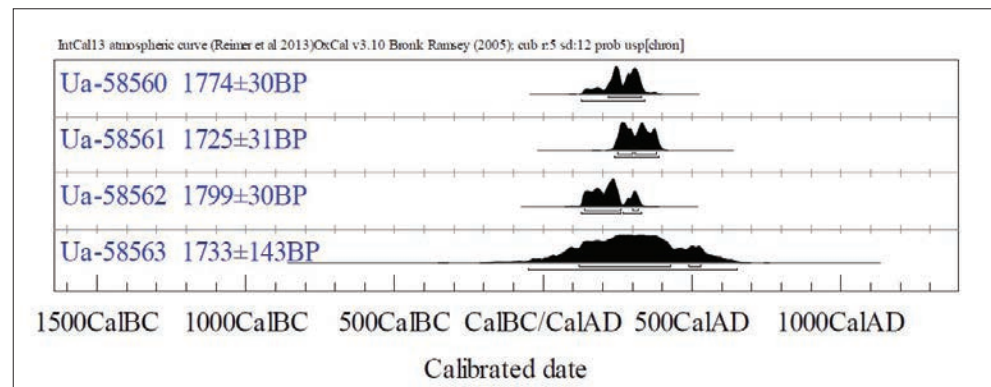
Kol från fyra anläggningar, av olika typ, har daterats genom ¹⁴C-analys (tabell 2). Vedartsanalysen som föregick dateringen visar på förekomst av tall och björk. Tall ger en hög egenålder men samstämmigheten i resultatet pekar mot att det inte har påverkat dateringen negativt.

Resultatet är tydligt och visar på en datering till romersk järnålder vilket är i linje med dateringen från den tidigare undersökningen (Ählström 2009).

Tabell 2. Resultatet av vedartsanalysen och ¹⁴C-analysen.

Lab nr	Anl nr	Anl typ	Trädslag	¹⁴ C-ålder BP	Kal 1 sigma	Kal 2 sigma
Ua-58560	A309	Stolphål	Tall	1774±30	220–330 AD	130–340 AD
Ua-58561	A437	Ränna/Dike	Björk	1725±31	250–380 AD	240–390 AD
Ua-58562	A456	Härd	Tall	1799±30	140–320 AD	130–330 AD
Ua-58563	A511	Stolphål	Björk	1733±143	120–530 AD	50BC–650 AD

Kalibreringar enligt Stuiver, Long & Kra 1993. Observera att Ua-58563 är osäker på grund av lågt kolutbyte.

Figur 8. Resultatet av ¹⁴C-analysen.

Makrofossilanalys

Makrofossilanalysen av jordproverna från tre stolphål (A309, A324 och A511), en ränna (A437) och en kokgrop (A545) påvisade inte någon förekomst av förkolnade fröer. Möjligen är dåliga bevarandeförhållanden för fossilt frömaterial en förklaring.

Diatoméanalys

Materialet innehåller inga karbonater och består av lera, silt och sand. Dominerande kisel-mikrofossil är fytoliter med en del *Chrysophyceae stomatocysts* (vilosporer från guldalger). Diatoméer förekommer av två typer – dels enstaka brack-marina arter, dels aerofila arter (luftälskande) vilka är något vanligare. Även enstaka fragment av *Pinnularia borealis*, *Pinnularia sp.*, och *Eunotia sp.* noterades (som också är aerofila).

Av analysen att döma har ytan varit fuktig, antingen av naturliga eller av antropogena orsaker. Vilosporerena av guldalger kan tyda på en förhöjd halt av näringsämnen, speciellt kväve.

Tolkning och utvärdering

Stolphålen har inte kunnat bindas samman till något hus eller del av ett hus. Att döma av vissa av stolphålen djup, dimensioner och kraftiga stenskoning är det ändå troligt att det rör sig om stolphål vilka ingått i den takbärande konstruktionen i hus. Konstruktionen har inte varit möjlig att fånga inom ramen för undersökningen.

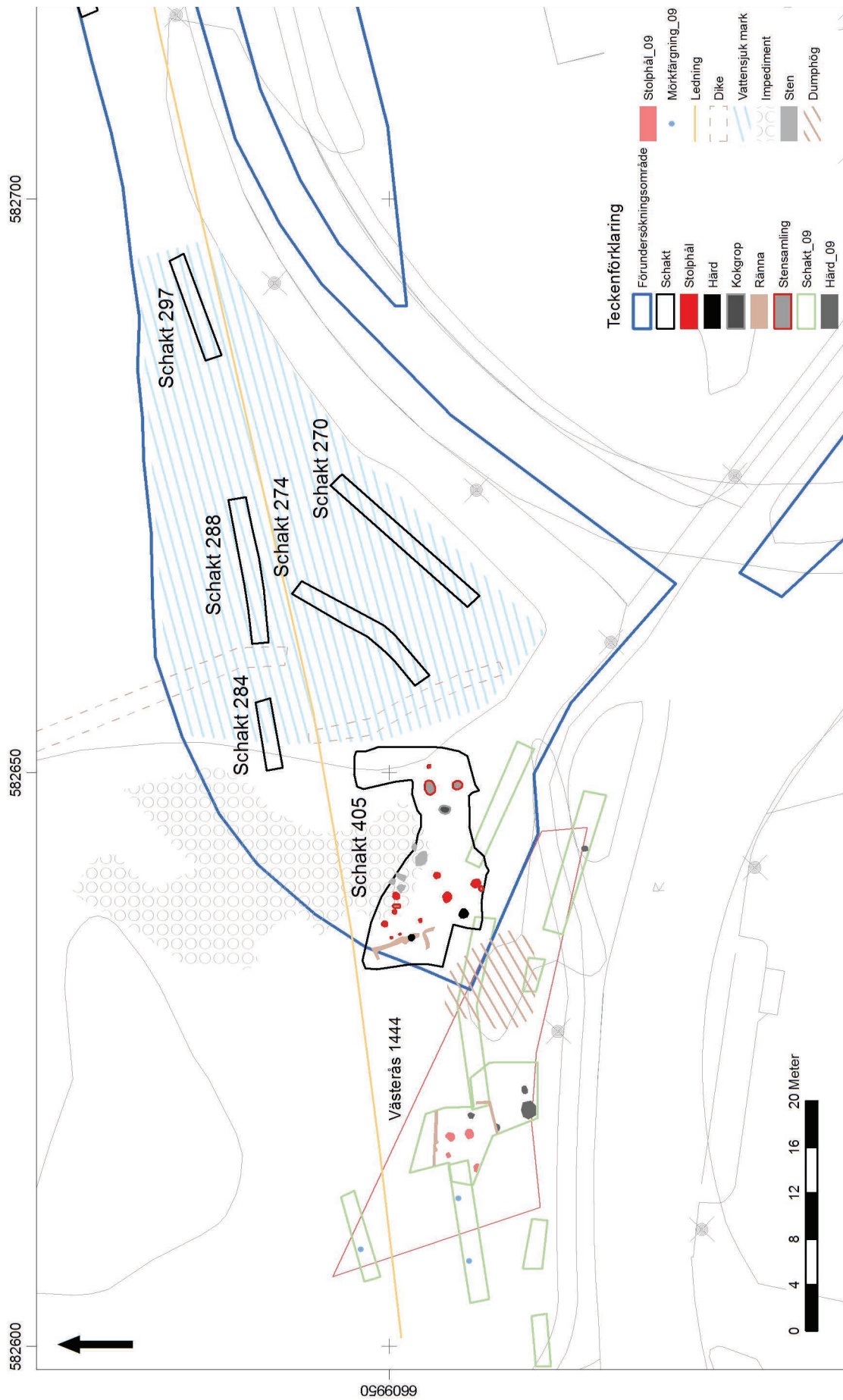
Fyra anläggningar är lite udda och det är oklart om de är anlagda eller naturliga. Tre av dem bestod av stenar, små stensamlingar, vilka föreföll lagda så att de bildade jämna och rundade ytor. Stensamlingarna var tydliga och välavgränsade i plan, men det saknades kulturpåverkan och nedgrävningskant. Den fjärde anläggningen bestod av en relativt flat sten belägen i tunn kulturpåverkad lera. Det är fullt möjligt att också dessa anläggningar har fungerat som stöd för kraftiga stolpar i en takbärande konstruktion.

Det påträffades två rännor, 5 respektive 2,3 meter långa (N–S och Ö–V) och 0,30–0,50 meter breda. Båda rännorna var vinklade till 90° vid olika längd. Diatoméanalysen visar att jorden i rännorna har varit fuktig, men rännorna var grunda och knappt synliga i sektion. Det ringa djupet visar att de inte är lämningar efter diken vilka grävts för till exempel dränering. Rännorna är således att likna vid ”avtryck” som kanske bildats av fukt, till exempel väta/strömmande vatten så som vid takdropp. Makrofossilanalysen har inte bidragit till att klargöra funktionen. En närmare funktion har inte gått att klarlägga.

Boplatsen är skapligt väl avgränsad. Vid den tidigare undersökningen (2009) avgränsades boplatsen mot väster och vid den nu aktuella kan den avgränsas mot öster. Avgränsningen mot söder är oklar på grund av Hörntorpsvägen.

De två undersökningarna har resulterat i två grupper av stolphål, en framkommen vid varje undersökning. Mot bakgrund av avståndet mellan grupperna av stolphål torde de antyda läget för byggnader (även om de inte har kunnat definieras). Ytorna kan då tänkas spegla en bebyggelse/gård vilken bestående av två eller flera hus.

¹⁴C-resultatet visar att gården har existerat under romersk järnålder. Dateringen visar att gården varit i bruk en kort period och det har inte framkommit något som tyder på ett tidsdjup. Däremot finns det anläggningar som överlagrar varandra vilket tyder på att platsen eller aktiviteten har omstrukturerats.

Figur 9. Det samlade resultatet av 2017 och 2009 års undersökningar. Skala 1:500.

Referenser

Ählström, J. 2009. *Norra Erikslund. Ett romartida stolpbus*. Förundersökning. Fornlämning Västerås 306:2 och 1444. Västerås 4:85. Skerike socken. Västerås kommun. Västmanland. Kulturmiljövård Mälardalen rapport 2009:72. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM17186
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-4753-2017, 2017-11-09
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk förundersökning
<i>Undersökningsperiod:</i>	11–12, 18 och 20 december 2017
<i>Personal:</i>	Maud Emanuelsson Jan Ählström
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Socken:</i>	Västerås
<i>Fastighet:</i>	Vedbo 59 och 98
<i>Fornlämning:</i>	Västerås 1444
<i>Fastighetskarta:</i>	66F 0IN Västerås
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X6609943 Y582631 (delområde 1) X6609887 Y582692 (delområde 2) X6609869 Y582711 (delområde 3)
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmättningsmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Mätdata (Intrasisprojekt) och 25 digitala fotografier förvaras hos Västmanlands läns museum.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd tillvaratogs.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Markslag och topografiskt läge	Längd (m)	Djup (m)	Anmärkning	Anläggningar	Underlag
270	Öppen gräsmark	15	0,3	0,1 meter förna, därunder till synes omrörd lera. Vattenfylldes.	–	Lera
274	Öppen gräsmark	15	0,3–0,4	0,1 meter förna, därunder till synes omrörd lera. Vattenfylldes.	–	Lera
284	Öppen gräsmark	6	0,4	0,1 meter förna, därunder lera.	–	Lera
288	Öppen mark, f.d. skog	13	0,3	0,1 meter förna, därunder lera och berg i öster. Vattenfylldes.		Lera och berg
405	Impediment, f.d. skog	25x3–8	0,4	Utvidgat i etapper. 0,1 meter förna, därunder lera med anläggningar.	19 boplots-anläggningar	Lera, stenig i norr
670	Öppen gräsmark	23	0,3–0,4	0,2–0,3 meter matjord med lera i botten. Centralt förekom partier med berg i dagen. I västra delen vidtog ett 0,1 meter tjockt lager småsten under matjorden, därunder lera.	–	Lera och berg
676	Öppen gräsmark	10	0,3	0,3 meter matjord, därunder lera.	–	Lera

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl nr	Typ	Storlek (m)	Djup (m)	Form, plan/profil	Anmärkning	Schakt
301	Härd	1,0×0,9	<0,05	Rund/Plan	–	405
309	Stolphål	0,7	0,5	Rund/U-form	Tydligt stolpmärke, stenskoning	405
324	Stolphål	0,8	0,25	Rund/Skålform	Stenskoning	405
336	Stolphål	0,6	0,2	Rund/Skålform	–	405
419	Stolphål	0,4	0,1	Rund/Skålform	Diffus, kol i ytan	405
429	Stolphål	0,45×0,32	0,05	Oval/Plan	Diffus	405
437	Ränna	2,5×0,3	<0,05	Avlång/Plan	Svag färgning i plan	405
456	Härd	0,9×0,6	0,1	Rund/Plan	Anlagd på A471	405
465	Stolphål	0,2	0,05	Rund/Skålform	–	405
471	Ränna	4×0,4–0,8	<0,05	Avlång/–	Svag färgning i sektion	405
491	Stolphål	0,2	0,07	Rund/Skålform	–	405
511	Stolphål	0,4	0,36	Rund/U-form	Stenskoning	405
526	Stensamling	0,66×0,3	<0,05	Oval/Plan	Stenar över sotlins	405
536	Stolphål	0,7	0,1	Rund/Skålform	Diffus	405
545	Kokgrop	1,1×0,6	0,16	Oval/Skålform	Gråbrun silt med kolstänk och bränd lera	405
556	Stensamling	0,8×0,5	<0,05	Oval/Plan	Ej kulturpåverkan, stenarna föreföll avvägda	405
567	Stensamling	0,75	0,1	Rund/Plan	Två skikt stenar, till synes avvägda	405
577	Stolphål	0,2	0,08	Rund/Skålform	Svart fyllning av kol och lera	405
200007	Stensamling	0,45	–	Rund/–	Stenar, till synes avvägda	405